

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΥΠΡΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΚΑΛΩΝ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΩΝ ΤΕΧΝΩΝ

Μεταπτυχιακή διατριβή

ΑΘΕΑΤΕΣ ΟΨΕΙΣ: ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΣΕ ΚΑΘΡΕΦΤΗ
ΣΤΗΝ ΙΜΠΡΕΣΙΟΝΙΣΤΙΚΗ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ

Ηλέκτρα Χριστοφή

Λεμεσός 2021

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΥΠΡΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΚΑΛΩΝ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΩΝ ΤΕΧΝΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΚΑΛΩΝ ΤΕΧΝΩΝ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΤΗΝ
ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

ΑΘΕΑΤΕΣ ΟΨΕΙΣ: ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΣΕ ΚΑΘΡΕΦΤΗ ΣΤΗΝ
ΙΜΠΡΕΣΙΟΝΙΣΤΙΚΗ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ

Ηλέκτρα Χριστοφή

Λεμεσός 2021

Πνευματικά δικαιώματα

Copyright © Ηλέκτρα Χριστοφή, 2021

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Η έγκριση της μεταπτυχιακής διατριβής από το Τμήμα Καλών Τεχνών του Τεχνολογικού Πανεπιστημίου Κύπρου δεν υποδηλώνει απαραίτητως και αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα εκ μέρους του Τμήματος.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θερμές ευχαριστίες οφείλω στην επιβλέπουσα Δρ. Μαρία Γ. Μόσχου για τη συνεχή και αμέριστη συμπαράσταση και καθοδήγηση (η φράση «Αθέατες όψεις», που έχει κομβική σημασία σε αυτήν τη διατριβή, είναι δική της ιδέα). Θα ήθελα επίσης να εκφράσω τις ευχαριστίες μου στον Δρα Αντώνη Δανό για το αμέριστο ενδιαφέρον του καθ' όλη τη διάρκεια του Μεταπτυχιακού Προγράμματος, καθώς και όλους τους καθηγητές και τις καθηγήτριες για την καθοδήγησή τους. Σε αυτήν την προσπάθεια ουσιαστικό ρόλο διαδραμάτισαν η οικογένεια και οι φίλοι μου, που θα ήθελα να τους ευχαριστήσω για όλη τη βοήθεια που μου πρόσφεραν μεγάλη ή μικρή, όλο αυτό το διάστημα: κατανοούσαν την απουσία μου και με στήριζαν ακούραστα, με εμπύχωναν και μου έδειχναν την αγάπη τους όταν το χρειαζόμουν. Χωρίς την πολύτιμη βοήθεια και την εμπύχωση που μου πρόσφεραν θα ήταν πολύ δύσκολο να διεκπεραιωθεί η παρούσα διατριβή.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στη διατριβή εξετάζονται αναπαραστάσεις γυναικών με καθρέφτες στη ζωγραφική των Γάλλων Ιμπρεσιονιστών του δεύτερου μισού του 19ου αιώνα στο Παρίσι, που ο Walter Benjamin έχει αποκαλέσει «πόλη των κατόπτρων». Η διατριβή εστιάζει στη θεματική *genre* ιμπρεσιονιστικών έργων που αναπαριστούν γυναίκες με καθρέφτες, τονίζοντας ότι ο καθρέφτης αποτελεί ουσιώδες στοιχείο της μοντέρνας αστικής εμπειρίας και αστικής κουλτούρας. Με αναφορά στις μεταβολές των κοινωνικο-οικονομικών δομών και στην επίδρασή τους στη διαμόρφωση της αστικής νοοτροπίας, η διατριβή αναλύει αναπαραστάσεις γυναικών με καθρέφτες τόσο στη δημόσια όσο και στην ιδιωτική σφαίρα, εξερευνώντας τις πολλαπλές σημασίες και συνδηλώσεις τους στο πλαίσιο του μετασχηματισμού της γυναικείας ταυτότητας στο αστικό περιβάλλον του Παρισιού. Λαμβάνοντας υπόψη την αναβίωση της ζωγραφικής *genre* στη γαλλική τέχνη του 19ου αιώνα, εξετάζονται ιμπρεσιονιστικοί πίνακες που αναπαριστούν γυναίκες με καθρέφτες, με διάκριση σε θεματικές υποκατηγορίες. Με έμφαση στο έργο του Edgar Degas, αναλύονται οι καλλιτεχνικές αποδόσεις του θέματος σε συνδυασμό με τις στάσεις απέναντι σε ζητήματα φύλου, καθώς και τη γυναικεία εικαστική δημιουργία. Εξετάζονται συνθετικά, τεχνοτροπικά και υλικά χαρακτηριστικά επιλεγμένων έργων, που το εικαστικό τους ενδιαφέρον βασίζεται στο θέμα του καθρέφτη. Λαμβάνοντας υπόψη τις αλληλεπιδράσεις εντός του κύκλου των Ιμπρεσιονιστών, δίνεται ιδιαίτερη σημασία στην επιρροή της φωτογραφίας, των ιαπωνικών χαρακτηριστικών «Ukiyo-e» και των εξελίξεων στην εικονογραφία της διαφήμισης. Υποστηρίζεται ότι ο μοντέρνος καθρέφτης έθεσε υπό αμφισβήτηση παραδοσιακές ιδέες περί καλλιτεχνικής οπτικής και μετέβαλε ριζικά τις έννοιες του ζωγραφικού χώρου και του «εαυτού». Ο καθρέφτης αντιμετωπίζεται ως τέχνασμα απόδοσης εικόνων μιας έμμεσης όρασης, επιτρέποντας να ενταχθούν στον ζωγραφικό χώρο αθέατες όψεις της μοντέρνας υποκειμενικής πραγματικότητας. Με αυτήν την έννοια, το θέμα του καθρέφτη επιτρέπει πολλαπλές ερμηνείες, όσον αφορά τόσο τον ζωγραφικό χώρο όσο και την υπαρξιακή σφαίρα. Η διατριβή στοχεύει κυρίως στο να εξετάσει τον καθρέφτη ως κεντρικής σημασίας

εργαλείο στη διαμόρφωση μοντέρνων αντιλήψεων του «εαυτού» σε ένα σύνθετο κοινωνικό περιβάλλον. Προκειμένου να υποστηριχθεί η άποψη ότι ο καθρέφτης είναι ένα αντικείμενο με ιδιαίτερη πολιτισμική σημασία, παρουσιάζεται επίσης μια σύντομη ιστορία του καθρέφτη σε διάφορους πολιτισμούς από την αρχαιότητα. Τονίζεται ότι πάντα η χρήση του καθρέφτη, ή κάθε κατοπτρικής επιφάνειας, έπαιξε κύριο ρόλο στη διαμόρφωση της ταυτότητας και της αυτοσυνείδησης.

ABSTRACT

This thesis examines representations of women with mirrors in French Impressionist painting in the second half of the 19th century in Paris, called by Walter Benjamin the “city of mirrors”. It focuses on Impressionist paintings of women with mirrors, and in particular *genre* paintings, identifying the mirror as an essential part of the modern urban experience and bourgeois culture. With reference to the changes of socio-economic structures and their impact in the shaping of bourgeois mentality, the thesis discusses representations of women with mirrors, both in the public and private spheres, exploring their multiple meanings and connotations within the transformation of the female identity in the urban environment of Paris. Taking into account the revival of *genre* painting in French 19th century art, the thesis examines Impressionist paintings depicting women with mirrors, dividing them in subcategories of subjects. With special emphasis on Edgar Degas’ work, the thesis analyzes the artistic treatments of the subject in connection with attitudes towards gender issues, as well as female creation in the visual arts. The thesis explores compositional, stylistic and material features of a corpus of selected works, whose interest particularly lies in the theme of the mirror. Paying attention to the interactions between the artists of the Impressionist circle, the analysis takes into consideration the influence of photography and Japanese “Ukiyo-e” prints, and the developments in the iconography of advertising. The thesis claims that the modern mirror challenged traditional notions of the artistic vision, and revolutionized both perceptions of pictorial space and of the “self”. The mirror is treated as a device of indirect vision, integrating in the pictorial space invisible aspects of subjective modern reality. In this sense, the theme of the mirror enables multiple interpretations, both regarding the pictorial space and the existential sphere. The thesis’ main aim is to explore the mirror as a pivotal pictorial device in the shaping of modern perceptions of the “self” in a complex social environment. In order to support the notion that the mirror is an object of a particular cultural significance, the thesis presents also a short history of the mirror within a variety of cultures since antiquity, noting that throughout the

centuries the use of the mirror, as much as any mirroring surface, has been crucial in the construction of human identity and self-consciousness.